

MUSTAFA KEMAL GENERAL HARİNGTON İLE GÖRÜŞMEK İŞTEMİŞ MİDİR?

G. JAESCHKE

Alfred Rawlinson'un yazmış olduğu "Adventures in the Near East" (London 1923) adlı eserin 3. kısmının başında General Sir Charles Harington şöyle demektedir: "I got into direct touch with Mustafa Kemal, and, in fact, very nearly had a meeting with him". (M. K. ile doğrudan doğruya temasa geçtim. Filhakika hemen hemen ona mülâki olacaktım).

Atatürk'ün bu husus için söyledikleri ise malûmdur (Söylev, cilt II, s. 471). Fakat yakınlarda neşredilmiş olan resmî yayın *Documents on British Foreign Policy, 1919-1939, First Series* (London 1970), vol. XVII de yazılı olanlar çok ilgi çekicidir. İngiliz Hariciye Vekâleti (Foreign Office) ile İstanbul'daki Yüksek Komiser arasında teati olunan telgraflar General Harington'un bu çok nazik teşebbüsüne Londra'da ne kadar ehemmiyet verildiğini göstermektedir.

No. 247. Rattigan, 20.VI.1921: General Harington bana, İngiliz Hariciye Nezareti'ne gönderdiği Binbaşı Henry ile ilgili 20.VI. tarihli telgrafın müsveddesini gösterdi. (Not 1: Çok olağanüstü bir olay meydana geldi ...Ypres Salient'te bizim için... büyük işler yapmış ve terhis olmuş bir subay, maden işleriyle ilgili tetkikatta bulunmak üzere on gün evvel Ankara'ya hareket etti. Ben ona bizim esirlerimiz ve Mustafa Kemal'in askerî niyetleri ile ilgili olarak ele geçireceği bütün bilgileri toplaması hususunda talimat verdim. O İnebolu'ya gitti ve çok iyi karşılandı... M. Kemal Refet'e bir telgraf göndererek kendi adına konuşmasını bildirdi. Esirlerimizin çok iyi olduğunu, hepsini serbest bırakmak istediğinin bana bildirilmesini istemiş... M. Kemal ayrıca benimle görüşmeyi arzu ettiğini bildiren bir mesaj da gönderdi... Eğer Majestelerinin Hükümeti tasvip ederse, ben bir İngiliz harp gemisi ile İnebolu'ya gitmeğe ve M. Kemal'in görüşlerini bizzat kendisinden dinlemeğe, mülâkatımı harfiyen (verbatim) Majestelerinin Hükümetinin bilgilerine sunmaya hazırım. Fakat şahsen ben, M. Kemal'in bizzat gelerek durumunu kendisinin bildirmesi

görüşündeyim.) Ben bu hususu General Harington ve Amiral de Robeck ile etraflıca münakaşa ettim... M. Kemal bizzat gelmeli... Mülakat güvertede olabilir. Şayet General Harington'un olağanüstü muamele bilgisi, ihtiyat ve sağlam hüküm verme yeteneğinden fevkalâde emin olmasaydım ileri sürülen bu buluşmanın aleyhinde bulunabilirdim. Fakat eğer bu husus onun elinde ise, Majestelerinin hükümetini herhangi bir şekilde bağlayacak veya Kemalistlere kur yapıyormuş bir görünüm verecek bir vaziyetin doğmayacağına eminim. (Not 2: Harington'un İngiliz Harbiye Nezaretine gönderdiği telgrafla Rattigan'ın telgrafi kabinede 21, ve 22.VI. tarihlerinde müzakere edildi.)

No. 277. Lord Curzon 2.VII.1921 tarihinde Lord Harding'e (Paris): Briand'ın M. Kemal ile hiç geciktirmeden bir buluşmanın tertip edilmesini düşündüğüne göre, biz... General Harington'a M. Kemal'i İnebolu veya Karadeniz'in başka bir yerinde görüşmeğe davet etmesi hususunda talimat gönderiyoruz. İtalya Hükümeti ... Fransız ve İtalyan delegelerinin Britanya delegelerine refakat etmesini teklif ediyor. Bu bize, yaptığımız teklifin tamamıyla yanlış anlaşıldığı hissini veriyor. Maksat yalnız M. Kemal'in ne söyleyeceğini dinlemekmiş gibi. General Harington yalnız dinleyecek, fakat müzakereye girişmeyecek.

No. 278. Lord Curzon 2.VII.1921 tarihinde Rattigan'a: ....Aksini gerektirecek makul bir sebep olmadıkça General Harington'a refakat etmelisiniz.

No. 280. Rattigan, 4.VII.1921: General Harington, ...M. Kemal'e, teklifi aldığını, kendisiyle buluşmağa ve söylemek istediği şeyleri dinlemeğe hazır olduğunun bildirilmesini İzzet Paşa'dan istiyor.

No. 284. Rattigan, 5.VII.1921: ... General Harington İzzet Paşa'ya M. Kemal'e iletmeğe üzere bir mesaj veriyor. İzzet Paşa da Hamid Bey'i vazifelendiriyor. Bu mesajı ve Hamid'in bir mektubunu taşıyan habercinin, bir İngiliz muhribi ile Zonguldak'a gitmesi kararlaştırıldı. (Not 3: mesajın metni: "Ben zatâlılarının görüşlerini [your Lordship's views] dinlemeğe salâhiyetliyim.")

No. 291. Rattigan 7.VII.1921: M. Kemal'in cevabı :¹ "...Binbaşı Henry vasıtasıyla görüşme teminine teşebbüs eden General Ha-

¹ M. Kemal'in cevabının tam metni için bak: Söylev, cilt II, sayfa 472.

rington'dur. Binbaşı Henry'nin Refet Paşa'ya verdiği teklif gereğince konuşmalar (pourparlers) davetini kabul eden o'dur. Millî talepler General Harington'un malûmudur: Millî toprağın kurtarılması ve siyasî, malî, ekonomik, askerî, hukukî ve eğitimde tam bağımsızlık. Bu talepler kabul edilirse Ankara Hükümeti müzakerelere girişmeğe hazırdır... Görüşme İnebolu'da karada olmalıdır." Binbaşı Henry'nin General Harington'un talimatlarını aştığı besbellidir... Biz bu hadiseyi kapanmış addediyoruz.

M. Kemal'in, Ankara'ya karşı yürütülen Yunan taaruzunun arifesinde "kendi niyetlerini bildirmek" için İnebolu'ya geleceğine General Harington'un inanmasını kabul etmek zordur.

